

L'esclavatge plana sobre la memòria colonial dels francesos

No és per casualitat que, després de la revolta urbana dels joves de les perifèries el novembre passat, les coses s'hagin accelerat a França per instaurar una diada de record a les víctimes del tràfic negrer, l'esclavatge i la seva abolició. El 23 de febrer del 2005, una llei al Parlament instaurava als programes escolars l'estudi del "paper positiu de la presència francesa a ultramar, sobretot al nord d'Àfrica", en una al·lusió especialment adreçada als supervivents francesos de la guerra d'Algèria i a la població d'origen que s'hi va enrolar en contra de la independència, els anomenats *harkis*. Una manera de no aconseguir les paus amb el passat.

Aquesta afirmació legislativa, aprovada pràcticament sense el seguiment de ningú, va esclatar com a polèmica més tard i va acabar sent un dels arguments per demostrar la discriminació efectiva dels fills d'immigrants en l'episodi de l'incendi de vehicles i edificis públics. El 10 de maig del 2001, en època del govern socialista de Lionel Jospin, s'havia aprovat una altra llei, amb el sobrenom de Taubira –la diputada d'esquerra de la Guaiana Christiane Taubira–, que declarava l'esclavatge i el tràfic negrer a partir del segle XV com un crim contra la humanitat. Era la primera vegada que aquest concepte s'aplicava a una qüestió del passat.

Una data per commemorar. El pas següent havia de ser escollir una data per a una commemoració. I la proposta del Comitè per la Memòria de l'Esclavatge, especialment creat per a l'ocasió, va ser el mateix 10 de maig, data que evitava de competir amb els diferents dies en què ja se celebra a les excolònies americanes l'abolició real de l'esclavatge. La data alternativa dels

El 10 de maig es commemora per primera vegada a França la memòria de l'esclavatge i de les seves víctimes, en un moment en què el debat sobre els efectes del postcolonialisme a la societat d'aquest país, amb la qüestió de la immigració i els fills de la immigració, és més intens que mai.

socialistes i la majoria d'associacions era el 23 de maig, en què el 1848 els esclaus de la Martinica van ser alliberats, i data que, alhora, va servir, 150 anys després (el 1998), per organitzar una multitudinària marxa silenciosa per París per exigir una condemna oficial de l'esclavatge. Per la seva part, l'Organització de les Nacions Unides, seguint la recomanació de la UNESCO, fa temps que va implantar com a Dia mundial contra l'esclavatge el 23 d'agost, data d'inici, el 1781, de la insurrecció dels esclaus negres a l'illa francoespanyola de Santo Domingo i que culminaria amb la independència d'Haití sota el comandament de Toussaint Louverture. Aquesta va ser la primera rebel·lió negra de la història i

Louverture el primer líder que va reclamar els drets de la població d'aquest color.

En realitat, aquest ball de dates recorda la dificultat per explicar la història en un país on el mite nacional, consolidat per la tradició republicana, havia ignorat completament els orígens de les diferents persones i havia tapat els aspectes negatius, com la resta de potències europees, en la conquesta d'altres territoris i l'ús servil de la població africana. El dia de l'abolició oficial de l'esclavatge, el 27 d'abril del 1848, durant la Segona República, no va servir en termes pedagògics més que per començar a construir la França imperial de les colònies als cinc continents sotmeses directament a l'estat i que es continuava justificant amb l'argument d'una suposada superioritat de la civilització occidental. Del Segle de les Llums, el segle XVIII, als socialistes pioners Jean Jaurès i Léon Blum, a principi del XX, el salvatge estava per sota dels avenços de la ciència i el progrés. Això també explica ara per què l'esquerra en aquest país té tantes dificultats per entendre les demandes i queixes del sector creixent de la immigració que no es considera representat. Quan, entre 1946 i 1947, es decretà la fi de l'estat colonial un cop superada la Segona Guerra Mundial, i es concedeix el dret de ciutadania als departaments d'ultramar, França no es planteja, ni a les Antilles ni a Algèria, desprendre's d'aquests territoris.

Polèmica entre els historiadors.

Una part dels historiadors s'ha alarmat per l'espiral de rivalitat entre les diferents "memòries", com posa en evidència la que enfronta la commemoració de l'Holocaust jueu i el mercat de l'esclavatge. La discussió sobre quina és la comunitat que ha patit més es trasllada a la pràctica en manifestacions d'un cantó i l'altre segons els esdeveniments que es van produint, d'antisemitisme o racisme. La guerra entre historiadors n'és un altre capítol. El març del 2005, un grup de professors universitaris va demanar l'abrogació de la llei reconeixent "el paper positiu" de la colonització. El desembre del mateix any, un altre grup va contraatacar firmant la petició "Llibertat per la història" perquè l'historiador Olivier Pètré-Gre-

Bust del líder abolicionista haitià Toussaint Louverture a la cel·la on va morir, al Fort de Joux, prop de la frontera amb Suïssa.

nouilleau havia estat denunciat per haver relativitzat la natura de l'esclavatge en una entrevista en un diari. En aquesta petició, encapçalada per Pierre Nora, de l'Acadèmia Francesa, es criticava la intromissió de la política en el treball històric, en decisions com la llei Taubi-

ra, però també en el concepte ahistòric de crims contra la humanitat. Com a reacció, un altre grup, setmanes més tard, es va manifestar contra el manifest "Llibertat per la Història" perquè considerava que feia una amalgama de totes les disposicions legislatives. Fi-

nalment, el president Jacques Chirac, en un exercici propi del seu estil, va decidir enterrar "el paper positiu" de la colonització, després d'una sentència del Consell Constitucional, i va declarar que "el text actual divideix els francesos i s'ha de reescriure". A final de gener del 2006 va donar el seu vistiplau perquè el 10 de maig fos la data commemorativa de la memòria de l'esclavatge.

Per la seva banda, el col·lectiu Indígenes de la República, que a començament del 2005 va llançar una crida denunciant el manteniment del règim postcolonial en el tracte als fills d'immigrants, ha organitzat una desfilada per aquest motiu el 8 de maig a la capital. El seu manifest acaba d'aparèixer en forma de llibre: *Per una Política de la 'racaille'. Immigrants, indígenes i joves dels Suburbis*. Escrit per l'exiliat tunisià Sadri Khiari, el llibre proposa una emancipació pròpia d'aquesta classe social reivindicant la paraula denigradòria que Sarkozy va utilitzar per menysprear aquest col·lectiu (*racaille*, "gentussa") i que va donar origen a les revoltes de novembre.

Per les terres abolicionistes de l'Est

Resultat d'aquesta nova política de reparar els perjudicis de la història i la seva forma d'explicar-la, els diferents nivells de l'administració francesa promouen des del 2004, any declarat per l'ONU per la lluita contra l'esclavatge i per la seva abolició, una ruta turística a l'est de França en què es recorda personatges i actes que van contribuir a la prohibició d'aquesta pràctica. L'itinerari comprèn les regions de França Comtat, la Lorena i l'Alsàcia, territoris on el vot de l'extrema dreta del Front Nacional hi té més adeptes. Una coincidència amb plena intenció. La destinació principal la constitueix el Fort de Joux, castell al costat de la frontera suïssa, on va morir empresonat l'any 1803 Toussaint Louverture, el símbol de l'alliberament del poble haitià i dels esclaus i les nacions negres durant els segles XIX i XX. Napoleó el va confinar en aquesta presó d'estat, a 8.000 quilòmetres de la seva terra, després d'haver derogat l'abolició de l'esclavatge que havia instituit la revolució Francesa. Més enllà del Museu de l'Armament que hi ha dins la fortificació, aquesta és cridada a convertir-se en lloc de pelegrinatge de tota una part de la humanitat. També a França Comtat es troba el municipi de Champagny, on els seus habitants, el març de 1789, avançant-se a la revolució, van condemnar com a pioners l'esclavatge, i on actualment hi ha la Casa de la Negritud.

Vicenç Batalla